

Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów i Ukraińskiej Powstańczej Armii // Wojskowy Pszegled Historyczny. – 1963. – № 1. – S.163 –177. 33. Świątek F. Czy tzw. archiwum Senyka było autentyczne, czy też było to archiwum falsyfikatów // Najnowsze Dzieje Polski. Materiały i studia z okresu 1914 – 1939. – Warszawa, 1965. – T. IX. – S. 275 – 280. 34. Torzecki R. Kwestia ukraińska w polityce III Rzeczy. 1933 – 1945. – Warszawa, 1972. 35. Torzecki R. Polacy i Ukraińcy. Sprawa ukraińska w czasie II wojny światowej na terenie II Rzeczypospolitej. – Warszawa, 1993. 36. Wojciechowski M. Stosunki polsko-niemieckie 1933 – 1938. – Poznań, 1965. 37. Wysocki R. Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów w Polsce w latach 1929 – 1939. Geneza, struktura, program, ideologia. – Lublin, 2003. 38. Żeleński W. Zabójstwo ministra Pierackiego. – Warszawa, 1995.

УДК 94:17(477.83/86)“1930-1939”

В.С. Виздрик, І.М. Стасюк

Національний університет “Львівська політехніка”,
Інститут гуманітарних і соціальних наук

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ТА ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІЖНОГО ТОВАРИСТВА “ЛУГ” В 30-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

© Виздрик В.С., Стасюк І.М., 2006

Розглянуто організаційну та виховну діяльність молодіжного товариства “Луг”. Досліджено умови роботи за новим статутом і вплив на організацію різних політичних партій.

Observes the organizational and breeding activity of youth association “Lug” is considered. The conditions of working by the new statute and his influence or organization of different political forces in investigated.

Побудова демократичної України та формування громадянського суспільства активізували вивчення національно-політичних процесів минулих років. В наш час з'явилася можливість відтворити історичну правду, дослідити ті сторінки минулого, про які не було правдивої інформації. Тому значний науковий, громадсько-політичний та пізнавальний інтерес становить досвід національно-визвольного руху в Галичині у міжвоєнний період. Саме тут було створено густу мережу політичних, культурно-освітніх та громадських організацій, які відіграли важливу роль у формуванні національної свідомості та вихованні місцевої української молоді.

Історичне дослідження цієї теми фактично бере свій початок з перших років зародження лугового руху [1]. Дослідження, написані на основі документального матеріалу, висвітлюють умови зародження та діяльність організації, проте їхня заполітизованість не дає змоги об'єктивно проаналізувати причини розколу товариства. Важливим джерелом дослідження є статут та підручник для руханково-пожежних товариств [2]. Об'єктивному розкриттю досліджуваної проблематики щодо організаційно-виховної діяльності “Лугу” допомагає історіографічна література, яка з'явилася в останнє десятиріччя. Узагальнюючи дослідження попередніх років та використовуючи нові джерела, автори розкривають різні аспекти діяльності організації [3]. Серед останніх історіографічних досліджень виділяють праці Б. Трохим'яка, який на основі залучення різноманітної джерельної бази, показує діяльність гімнастично-спортивних товариств у руслі підготовки до національно-визвольних змагань. Автор акцентує основну увагу на гімнастично-спортивній та виховній роботі товариства [4].

Мета роботи – висвітлити особливості організаційно-виховної та військово-патріотичної діяльності українського молодіжного товариства “Луг” в кінці 20–30-х років ХХ ст. Це було пов'язано з тим, що умови роботи з початком 30-х років зазнали істотних змін. Викладений у роботі матеріал характеризує особливості діяльності товариства за новим статутом, незважаючи на шалений тиск як з боку польського державного уряду фізичного виховання і військової підготовки

при Раді міністрів та МВС Польщі, так і з боку українських політичних партій. Ця проблема потребує детальнішого аналізу у зв'язку з недостатнім вивченням діяльності молодіжних організацій в міжвоєнний період та їхнього впливу на виховання національної свідомості українців.

Перший луговий осередок був створений отаманом Львівської Повітової Січі Р. Дашкевичем 25 березня 1925 р. у с. Підберезці Львівського повіту. Більшість січовиків перейшла до “Лугу”, але значна частина січових осередків, незважаючи на заборону, продовжувала діяти на старих статутах без реєстрації, тобто нелегально. Потрібно зазначити, що луговики і січовики проводили спільні свята впродовж 1925–1926 рр. У червні 1925 р. на січовому святі у Львові взяло участь 32 лугових осередки.

До керівництва пожежно-руханкового товариства “Луг” прийшли старшини і вояки корпусу УСС та УГА – Р. Дашкевич, Ю. Ортмарштейн, П. Пасіка, М. Курах та багато інших. Луговий провід підкреслював, що організація мала плекати не лише фізичну силу та справність, а й бути свідомою, дисциплінованою, готовою до самопожертви силою української нації. “Державні народи” мають військові формації, – наголошувалося в розпорядженні товариства, – що виховують їм дисципліновані сили оборонців. У нас має робити це “Луг” [5].

Лугове товариство зберегло ті ідейно-виховні традиції, що існували в “Січі”, хоч деколи це було причиною непорозумінь з місцевими та поліцейськими органами влади. Особливу увагу поліції привертало січові стрічки, які продовжували носити окремі січовики, що вступили до “Лугу”, співання січових пісень та фізичні вправи з топірцями. Так, Станіславське воєводське управління у своїх таємних циркулярах від 10 червня до 30 вересня 1926 р. повідомляло, що товариство “Луг” здійснювало за своїм статутом гімнастичну і культурно-освітню діяльність, однак в багатьох осередках його діяльність була антидержавною, оскільки виховувала молодь у військовому дусі, прикриваючись гімнастичними вправами. Доказом цього було те, що члени товариства ділилися на чоти, ходили в колоні по чотири, а також виконували вправи з топірцями, які нагадували карабіни [6].

Також у програму військово-патріотичного вишколу входили красзнавчі мандрівки в Карпати, на Маківку, Говерлу, Лисоню, місцями Довбуша, до політичних хрестів воїнам, котрі полягли в боях за незалежність України. А 1928 р. був оголошений Роком Героїв Українського Народу, оскільки виповнилося десять років від проголошення самостійності УНР, трагічної битви під Крутами, Листопадового Зриву – проголошення ЗУНР. З метою відзначення пам'яті тих, хто поліг за волю України, кожне гімнастично-руханкове товариство розробило відповідні заходи.

Необхідно зазначити, що лугова організація розвивалася досить жваво, і наприкінці 1927 р. у повітах Галичини налічувалося вже 721 товариство [7]. Отже, “Луги” набирали широкого поширення та охоплювали переважно сільську молодь. Однак попри певні успіхи товариства існувала низка перешкод для подальшого організаційного розвитку та зміцнення “Лугу”. Польський уряд не хотів затверджувати статут центральної організації під назвою “Великий Луг” для керівництва всіма луговими осередками, оскільки в статуті передбачались військові вправи, а на це був потрібний дозвіл військової влади. Іншою причиною було те, що керівництво УСРП виявило бажання підпорядкувати лугові товариства своїм інтересам, але керівництво лугової організації, очолюване Р. Дашкевичем, було проти будь-якого підпорядкування товариства тій чи іншій партії. “Луг”, за задумом його провідників, мав бути залізним обручем на колесі громадського життя в краю [8]. Тобто товариство не хотіло пов'язувати себе з тією чи іншою суспільно-політичною партією. Все-таки на зламі 20–30-х років ХХ ст. на лугові товариства певний вплив мала УВО-ОУН. Доказом цього був донос від 4 березня 1929 р. комісара повітової поліції до слідчого відділу поліції Тернопільського воєводства, що повітовий комітет “Лугів” у Бережанах був ліквідований 1928 р., але зараз існує нелегально на чолі з О. Замощаком. Члени “Лугу” належать до УВО, оскільки вони читають часопис “Сурма” [9]. На час злиття УВО з ОУН, на терені Тернопільського воєводства найсильніші та найчисленніші організації УВО були у Бережанському, Зборівському, Тернопільському, Збаразькому, Чортківському, Підгаєцькому та Бучацькому повітах. Під час пацифікації та ліквідації УВО (1930 р.) з 444 арештованих членів УВО в Тернопільському воєводстві 58 були членами “Лугу”. Лише в одному Підгаєцькому повіті поліція ліквідувала 20 боївок УВО [10].

Важливий період настав для “Лугу” після закриття Виконавчого Комітету Центральної Ради товариства у Львові в червні 1927 р. Це певною мірою давало владі мотивації для їх ліквідації. І коли в 1929 р. у 53 повітах Галичини було 750 товариств, то в 1931 р. їх залишилось 598 [11]. Отже, заборона Виконавчого та повітових комітетів призвела до паралізації діяльності значної частини лугових осередків. Так, у Дрогобицькому, Самбірському, Рогатинському повітах до кінця 1927 р. припинили діяльність $\frac{2}{3}$ від загальної кількості лугових осередків [12]. Тільки завдяки редакційній колегії часопису товариства “Вісті з Лугу” та патріотам-ентузіастам товариства на місцях вдалося припинити процес хаосу і до кінця цього року стабілізувати становище. На початку 30-х років організаційна та виховна робота молодіжних товариств зазнала змін. Це торкається як легальних організацій, так і тих, що продовжували свою роботу в умовах підпілля. Необхідно зазначити, що вплив на їх діяльність мали такі обставини: по-перше, восени 1930 року польська влада провела масові репресії щодо українського населення Галичини. Приводом для пацифікації (умиротворення) послужили численні противладні акції, відповідальність за які взяли на себе УВО, ОУН та КПЗ(У) з різних політичних міркувань. І як наслідок, – ліквідація українських громадських організацій, у тому числі й молодіжних. Був заборонений “Пласт”, діяльність багатьох осередків інших молодіжних організацій та установ була паралізована. Велика частина місцевих осередків “Лугу”, “Сокола-Батька” під тиском властей змушена була оголосити про свій саморозпуск. По-друге, восени 1932 року польський сейм прийняв новий “Закон про товариства”, де було встановлено віковий ценз для тих, хто бажав бути членом будь-яких товариств. З цього моменту дійсним членом молодіжного товариства могли бути юнаки або дівчата, яким виповнилося 18 років. Усі інші підлітки, яким не виповнилося 18 років, могли бути лише прихильниками товариства, але тільки тоді, коли була письмова згода батьків або опікунів. З дітьми до 14 років могли займатися лише за спеціальною програмою.

Новий закон забороняв усім молодіжним товариствам займатися одночасно спортивною і пожежною справою. Якщо товариство обирало руханково-спортивний вид діяльності, то необхідно було погоджувати програму роботи з Державним відділом фізичного виховання і військової підготовки, якщо пожежну справу, – то з Державним відділом пожежної безпеки ім. Св. Флоріана [13].

Новий етап в історії лугової організації поклав статут, затверджений 17 березня 1932 року, товариство отримало назву “Українське руханково-спортивне товариство Луг”, а його головний орган – “Великий Луг” з осідком у Львові. Окружна організація могла бути створена за умови існування трьох повітових товариств, повітова – за діяльності трьох місцевих осередків, а місцевий “Луг” – за наявності десяти членів товариства [14].

Потрібно зазначити, що на протигагу польським державним інструкціям щодо діяльності та співпраці товариства з польською організацією “Стшельцув” та досягнення взаємного компромісу з окупаційною владою, луговому проводу вдалося зберегти товариство, та якоюсь мірою легалізувати традиції, атрибутику, однострої, відродити та поширити національні святині і все це в змаганні за національну ідею. Лугова ідея поширювалася в різних куточках західноукраїнських земель. Разом з тим, сам акт діяльності лугової організації під наглядом Державного комітету фізичного виховання і військової підготовки викликав далеко неоднозначну реакцію з боку української громадськості та інших західноукраїнських організацій і партій. Противниками нового “Лугу” виступили газети “Діло”, “Новий час”. Вони висунули цілий ряд причин, що змушують їх критикувати товариство і керівництво, і насамперед Р. Дашкевича. Основні з них це: по-перше, прийнявши новий статут організація в дійсності перетворилася на польське молодіжне товариство і повинна зректися своїх минулих надбань; по-друге, керівництво “Лугу” завдає великої шкоди загальноукраїнській ідеї і руйнує ставлення української громадськості до окупаційного режиму. Проти “Лугу” виступили радикали, комсомольці, націоналістична молодь, навіть члени “Сокола-Батька”. Вони вважали, що луговий провід зрадив місцеві осередки організації у зв’язку з примиренням з польською владою [15]. Лише поміркована частина української громадськості підтримала нову позицію “Лугу”, вважаючи, що коли неможливо було здійснювати виховання української молоді на старих статутах, то треба використовувати нові “Луги” [16].

Але діяльність та чисельність товариства засвідчує, що протягом п'яти довоєнних років "Луги" на нових статутах отримали значне збільшення первинних осередків. У 1934 р. на нових статутах діяло 350 товариств, в 1936 р. їх кількість зросла до 718 лугових організацій. З другої половини 1934 р. "Луг" стає найбільш популярним і масовим молодіжним товариством в Галичині, який об'єднує близько 40 тис. членів [17]. В цьому ж році відбувся загальний з'їзд "Лугів", на який прибули 64 делегати від 219 створених на нових статутах лугових осередків. Головою знову був обраний Р. Дашкевич, його заступниками – М. Козланюк, В. Жовнір.

Для поліпшення організаційної роботи, національного і тілесного виховання молоді Старшина "Великого Лугу" та представники польської військової влади ухвалили підручник для руханково-спортивного товариства "Луг", який вийшов у світ у 1936 р. Перший посібник для руханково-пожежних товариств "Січей" та "Лугів" вийшов у Львові ще у 1926 р. завдяки старанням Р. Дашкевича [18].

В міжвоєнний період історії західноукраїнських земель ОУН поширювала свій вплив на українські легальні товариства. Вони стають прерогативою діяльності цієї націоналістичної організації в другій половині 1930-х років. Повітовий комендант воєводської поліції з м. Бучача повідомляв 26 липня 1937 р., що на всіх керівних посадах українських товариств у повіті перебувають переважно члени або причетні особи до ОУН. Він стверджував, що С. Вінницький – голова повітового товариства "Луг", член Проводу "Великого Лугу" у Львові – перебуває у постійних контактах з членами ОУН [19].

Масовою політичною та пропагандистською подією в житті товариства "Луг" було Крайове Лугове Свято, проведене 4 липня, і з'їзд делегатів організації "Луг" 5 липня 1937 р. у Львові. З цього випливає, що організація розвивається успішно, є всі підстави для подальшого розширення Товариства – говорилося в тодішній пресі. Було відомо, що "Луги" об'єднували 890 осередків – це майже 47 тис. членів [20]. В таємних повідомленнях старостів повітів до Тернопільського воєводства вказувалося, що згідно з конфіденційною інформацією, керівники повітових і районних осередків ОУН використовують з'їзд як прикриття для обговорення організаційних справ та вишколу молоді з крайовим проводом ОУН у Львові.

Такий бурхливий розвиток лугового руху та ще помітний вплив радикальної ОУН стурбував польський уряд на західноукраїнських землях. Не випадково 28 жовтня 1938 р. до старост краю були надіслані повідомлення, в яких вимагалось до 10 листопада 1938 р. подати характеристики на місцеві осередки "Лугів" про їхню діяльність до воєводств Галичини. Особливо потрібно звернути увагу на склад лугового проводу, тобто активних його діячів, загальний настрій членів товариств, ступінь впливу на лугову організацію ОУН і назвати членів організації, що були покарані судом за належність до ОУН. І в кінці зробити висновки, наскільки доцільне існування лугового товариства [21].

Звіти і пропозиції повітових старост здебільшого сходились на одній позиції, що лугові організації швидко опановуються ОУН і використовуються для масових антидержавних виступів. Староста Чортківського повіту, наприклад, інформував про наявність 31 осередку "Лугу", в яких панував націоналістичний настрій, крім гімнастичних вправ, луговики проводили військово-політичний вишкіл в єдиному однострої [22]. Більшість членів лугових товариств, вказував в доносі повітовий комендант військової підготовки м. Тереховлі, є прихильниками ОУН. 30 липня 1939 р. було заарештовано вісім членів товариства "Луг" за антидержавну діяльність і належність до націоналістичної організації [23].

З наведених вище фактів можна зробити висновок, що "Луг" в другій половині 30-х років ХХ ст. перебував під впливом ОУН, а діяльність місцевих осередків товариства була спрямована на національно-патріотичний та військовий вишкіл його членів.

Важливою акцією історико-патріотичного виховного спрямування стала посвята Лугового прапора, яка була проведена 18 вересня 1938 р. Це був прапор передвоєнної Львівської повітової "Січі". Після війни, до 1925 р. під цим прапором проходили Січові свята повітової "Січі", а після заборони цього товариства слід прапора на довгий час був загублений. А в 1938 р. прапор віднайшовся і був перероблений під прапор Лугової організації.

Необхідно відзначити, що “Луг” та інші легальні українські товариства за задумом польського уряду планувалося поступово перетворити в мілітарну державну силу типу військово-спортивного “Союзу Стшельцув” у зв’язку з міжнародною обстановкою, яка склалася біля кордонів Польщі. Адже вони розуміли, що українські політичні сили на випадок розв’язання Другої світової війни, нелегально підготують та розпочнуть протипольське повстання, в якому не останню роль буде відігравати вишколена молодь в гімнастично-спортивних товариствах. Тому ми бачимо таку невизначеність уряду Польщі щодо вирішення питання формування Українського війська на основі молодіжних товариств, а саме – найбільш масової лугової організації. В цей період, 10 жовтня 1938 р. встановлюється автономія Карпатської України в межах Чехословаччини, що породило надію української нації про відновлення єдиної Великої України. Польща вважала, що спільний кордон Карпатської України і Галичини становитиме загрозу цілісності її території. Польські політичні кола, вичікуючи вирішення своїх політичних проблем з Німеччиною та Угорщиною щодо Карпатської України, остаточно не вирішили питання створення Українського війська на основі лугової організації, хоч планували використовувати її проти більшовицької України.

Незважаючи на такий стан справ, Старшина “Великого Лугу” в довоєнні роки розгорнула активну діяльність щодо організаційного зміцнення “Лугів”, поширення впливу та співпраці з іншими молодіжними товариствами. Це могло б залучити якнайбільшу кількість членів у товариствах до національно-патріотичного вишколу для майбутнього Українського війська. За словами Р. Дашкевича, найвищі військові і політичні кола у Варшаві мріяли, щоб мати сильні “Луги” на випадок війни з більшовиками. “Ми творимо своє військо, тому повинні бути до Польщі лояльні. Лугове військо, то є наш український інтерес” [24].

Старшина “Великого Лугу” на початку жовтня 1938 р. розіслала до повітових осередків розпорядження про сучасний стан “Лугів”, в якому наголошувалося, що створення “Лугового” війська залишається відкритим. “Польська влада, – говорилося в зверненні, – ставиться до “Великого Лугу” позитивно, однак наш план довести до кінця створення Українського легіону не визначений. Щодо політичного стану, то мусимо бути готові до війни щохвилини” [25].

В квітні 1939 р. Р. Дашкевич здійснив поїздку до Варшави, де запропонував на базі організації створити “Український легіон”, спочатку в Яворівському повіті. Деякі місцеві осередки навіть почали змінювати назву товариства знову на “Січ”. Невідомо як розвивалися б події далі, але восени “Луг”, як і інші молодіжні товариства, політичні організації був ліквідований органами радянської влади.

Необхідно зауважити, що провід “Лугу” підтримував тісні зв’язки з Карпатською Україною, де була створена “Карпатська Січ”, яка налічувала 10–12 тис. членів. Вона являла собою початок створення Української армії. Так, дружина Р. Дашкевича, колишня пластунка О. Степанів-Дашкевич з рідним братом Г. Степанів, колишнім полковником УГА, організували на перших порах військове життя Карпатської Січі. Серед бійців-добровольців було багато членів “Лугу”, які нелегально переходили кордон і вливалися в ряди легіону. Багато вихованців Галицького “Пласту”, “Лугу”, спортивних товариств і клубів віддали життя у нерівній боротьбі за оборону незалежності Карпатської України.

Отже, “Луг” поряд з іншими руханково-спортивними товариствами, використовуючи легальні засоби, зробив чимало для захисту і збереження української культури та виховання українського патріотизму. Український гімнастично-спортивний рух впродовж століття переріс у потужну національно-визвольну силу, завжди виступав у перших рядах в боротьбі за незалежність України.

1. Федорчак В. Лугова організація в рр. 1925–1935. Історичний нарис. – Львів, 1935; Гладкий Я. Ідея і суть фізичного виховання // Спортивний Альманах на 1934 рік. – Львів: Вогні, 1933; Збірник 3. Протирадянські легіони // Західна Україна. – 1933. – Ч. 7–8. 2. Статут руханкового товариства огневої сторожі “Луг”. – Львів, 1925; Підручник для руханково-пожарничих товариств Січей і Лугів. – Львів, 1926. 3. Андрусів І. Українські молодіжні товариства Галичини 1861–1939 рр.: Короткий історичний нарис. – Івано-Франківськ, 1995; Бережанський В. Галицькі військово-

спортивні організації. – К., 1997; Вацеба О. Нарис історії західноукраїнського спортивного руху. – Івано-Франківськ, 1997; Головенько В. Український молодіжний рух у XX столітті: Історико-політологічний аналіз основних періодів. – К., 1997. 4. Трофим'як Б. Гімнастично-спортивні організації в національно-визвольному русі Галичини (друга пол. XIX – перша пол. XX ст.). – Тернопіль, 2001; Трохим'як Б. Фізичне виховання і спортивний рух у Західній Україні (з початку 30-х років XIX ст. до 1939 р.). – К., 1997. 5. Вісти з Лузу. – 1926. – 25 вересня. 6. Державний архів Івано-Франківської області (далі – ДАІФО) – ф.11, оп.1, спр.60, арк.1-2. 7. Атлас України. – Львів, 1937. 8. Федорчак В. Лугова організація 1925–1935: Історичний нарис. – Львів, 1935. – С.10–11. 9. Державний архів Тернопільської області (далі – ДАТО) – ф.231, оп.1, спр.1075, арк.5. 10. ДАТО – ф.283, оп.1, спр.120, арк.18, 25. 11. ДАТО – ф.231, оп.1, спр.1076, арк.57. 12. Федорчак В. Лугова організація 1925–1935. (Історичний нарис) – С. 56. 13. Андрухів І. Українські молодіжні товариства Галичини: 1861–1939 рр.: Короткий історичний нарис. – С. 15. 14. Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО) – ф.1, оп.51, спр.1237, арк.40; 15. Вісти з Лузу. – 1931. – №12. 16. Діло. – 1933, 25 лютого. 17. Атлас України. – Львів, 1937. 18. ДАЛО – ф.1, оп.52, спр.2554, арк.160, 161. 19. ДАТО – ф.283, оп.1, спр.171, арк.12. 20. ДАТО – ф.231, оп.1, спр.3087, арк.7, 14. 21. Там само – арк.26. 22. Там само – спр.3089, арк.50, 51, 62. 23. ДАТО – ф.287, оп.1, спр.346, арк.78. 24. ДАТО – ф.231, оп.1, спр.34, арк.7. 25. ДАТО – ф.282, оп.1, спр.1260.

УДК 94(477)“193/193”:623.746

А.І. Харук

Національний університет “Львівська політехніка”,
Інститут гуманітарних і соціальних наук

ВСЕВОЛОД ТАІРОВ ТА ЙОГО ЛІТАКИ. ІЗ ІСТОРІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ АВІАЦІЙНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

© Харук А.І., 2006

Досліджено діяльність авіаційного конструкторського бюро Всеволода Таїрова в Києві у 1936–1941 рр. та основні зразки створених ним літаків.

Activity design office of Vsevolod Tairov in Kyjiv in 1936-1941 and the main types of the airplanes created by it is investigated.

Упродовж 20–30-х років XX ст. в Україні в рамках загальносоюзного військово-промислового комплексу склалось два осередки літакобудування – Київ та Харків. Поряд із виробничими підприємствами, тут діяли досить відомі конструкторські колективи, очолювані Костянтином Калініним та Йосипом Неманом, що базувались на Харківському авіазаводі [1]. Крім того, в Києві з середини 30-х років працювало конструкторське бюро Всеволода Таїрова, діяльність якого є, на жаль, маловивченою. По суті за радянських часів не було жодної публікації, присвяченої його діяльності, за винятком коротеньких згадок у довідниках В.Б. Шаврова [2]. Невеликий розділ про діяльність цього колективу вміщено у виданій 1995 р. праці В.С. Савіна [3]. Кілька публікацій, що висвітлюють історію створення окремих типів літаків під керівництвом В. Таїрова, з'явились останніми роками в авіаційних часописах [4]. Важливі відомості щодо діяльності конструкторського бюро містять звіти Київського авіазаводу № 43 з основної діяльності, що знаходиться в Російському державному архіві економіки [5; 6].

Мета роботи – дослідити історію діяльності конструкторського бюро В. Таїрова в Києві та проаналізувати конструктивні особливості створених під його керівництвом літаків.

Кар'єру авіаційного конструктора Всеволод Костянтинович Таїров розпочав у Москві на авіазаводі № 39, куди прийшов після закінчення Московського авіаційного інституту. Тут упродовж